

**ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО
У СОЦІАЛЬНІЙ СФЕРІ: МЕХАНІЗМ УЗГОДЖЕННЯ ІНТЕРЕСІВ
ДЕРЖАВИ, БІЗНЕСУ І СУСПІЛЬСТВА**

Анотація

У статті описується механізм узгодження інтересів держави, бізнесу та суспільства у процесі реалізації проектів державно-приватного партнерства (ДПП) соціального значення. Аналізуються особливості цієї взаємодії, які визначаються різними формами співробітництва, ступенем розподілу відповідальності та вигодами кожної із сторін. Розглядаються особливості процесу організації партнерства, учасниками якого можуть бути органи державної влади, приватні комерційні, некомерційні організації. Також виокремлюються інтереси кожного з учасників, суперечності та можливі напрямки й умови їх уникнення. Адже лише за рахунок раціонального об'єднання зусиль держави, приватного сектору та суспільства стає можливою реалізація соціально важливих проектів, де бажання державного або приватного партнерів отримати верховенство перетворюється на рушійну силу соціально-економічного розвитку.

Ключові слова: державно-приватне партнерство, інтереси, держава, бізнес, суспільство, ризики, соціальна сфера, моделі ДПП.

А.В. Сідуняк,

Черновицкий торгово-экономический институт КНТЕУ, г. Черновцы

**ГОСУДАРСТВЕННО-ЧАСТНОЕ ПАРТНЕРСТВО
В СОЦИАЛЬНОЙ СФЕРЕ: МЕХАНИЗМ СОГЛАСОВАНИЯ ИНТЕРЕСОВ
ГОСУДАРСТВА, БИЗНЕСА И ОБЩЕСТВА**

Аннотация

В статье описывается механизм согласования интересов государства, бизнеса и общества в процессе реализации проектов государственно-частного партнерства (ГЧП) социального значения. Анализируются особенности этого взаимодействия, которые определяются различными формами сотрудничества, степенью распределения ответственности и выгодами каждой из сторон. Рассматриваются особенности процесса организации партнерства, участниками которого могут быть органы государственной власти, частные коммерческие, некоммерческие организации. Также выделяются интересы каждого из участников, противоречия и возможные направления, условия их избежания. Поскольку только за счет рационального объединения усилий государства, частного сектора и общества становится возможной реализация социально важных проектов, где желание государственного или частного партнеров получить верховенство превращается в движущую силу социально-экономического развития.

Ключевые слова: государственно-частное партнерство, интересы, государство, бизнес, общество, риски, социальная сфера, модели ГЧП.

Постановка проблеми. У сучасному розумінні ДПП – це розвинута форма взаємодії бізнесу і влади, яка здатна вирішити значну кількість проблем соціально-економічного характеру. Це підтверджує зарубіжний

досвід держав, де вже тривалий час практикують застосування ДПП для вдосконалення об'єктів соціальної інфраструктури та інших складових соціальної сфери. Існування безперервного зв'язку між суспільством, державою та приватним сектором здатне прискорити процес реалізації самого проекту та позитивно вплинути на соціально-економічний клімат у державі. Особливості цієї взаємодії визначаються формами співробітництва, ступенем розподілу відповідальності за реалізацію проекту та вигодами кожної із сторін. Тому постає необхідність аналізу механізму узгодження інтересів усіх учасників ДПП, що породжує актуальність теми та мотиви для подальших досліджень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми взаємовідносин держави та бізнесу привертала увагу дослідників на всіх етапах розвитку економічної думки та знайшли відображення у працях представників класичної політичної економії: В. Петті, Ф. Кене, А. Сміта, Дж.-Ст. Міля та інших. Особливості та проблеми узгодження інтересів держави та бізнесу у період ринкових перетворень досліджені у працях сучасних українських та російських учених: А. С. Музиченка, А. Л. Бержаніра [1], З. І. Галушки, А. В. Мостепанюк [5] та інших. Проблеми вироблення процедур, які забезпечують успішний розвиток ДПП, зокрема у соціальній сфері, і підходів до вибору ефективних організаційних форм ДПП та відповідного розподілу ризиків описували О. В. Пильтяй, О. Г. Зельднер [2], І. І. Смотрицький [2] та інші.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Різні науковці описували проблеми взаємовідносин держави та бізнесу, передумови виникнення та роль ДПП, його вплив на соціально-економічний розвиток держави, але недостатньо розроблене питання методологічного характеру, яке стосується визначення шляхів раціонального узгодження інтересів держави, бізнесу та суспільства з метою прискорення реалізації проектів ДПП соціального значення.

Формулювання цілей статті. Метою статті є аналіз механізму узгодження інтересів держави, бізнесу та суспільства у процесі реалізації проектів ДПП соціального значення та виділення можливих суперечностей й напрямів їх уникнення.

Викладення основного матеріалу. У сучасному розумінні партнерство – це взаємовигідне співробітництво між суб'єктами з метою отримання певної вигоди, яке повинно базуватись на довірі й має бути зареєстрованим у відповідному законодавчому порядку, а його учасники, перш за все, повинні орієнтуватися на інтереси людей. А. Л. Бержанір також вважає, що ідея ДПП може зазнати фіаско, якщо населення, яке є основним користувачем послуг, не буде переконане в його ефективності [1, с. 18].

Партнерство держави і приватного бізнесу за рахунок використання різноманітних форм і моделей, що враховують конкретну специфіку, забезпечує вибір найбільш ефективних шляхів управління як державною, так і приватною власністю, зазначають О. Г. Зельднер та І. І. Смотрицький [2, с. 19]. Тому розвиток ДПП у різних державах може пришвидшити процес розвитку соціальної сфери шляхом ефективного використання ресурсів учасників ДПП.

У країнах, де визнається приватна власність й існує чи формується ринкова економіка, всю множину юридичних осіб прийнято підрозділяти на три сектори: органи державної влади, приватні комерційні організації, приватні некомерційні організації [3, с. 20]. Кожен із цих секторів займає певну нішу та відіграє важливу роль при реалізації певного проекту, але яким чином поєднуються їхні інтереси і на основі чого, залишається невирішеним.

Держава, в основному, при створенні ДПП має на меті:

- прискорити будівництво капіталомістких соціально важливих об'єктів та сприяти активізації інвестиційної діяльності в цій сфері;
 - ефективно використовувати державне майно на користь суспільного добробуту;
 - зекономити фінансові ресурси з метою надання субсидій та трансфертів у соціально важливі галузі;
 - ефективно застосувати підприємницький хист приватного партнера на користь суспільства;
 - підвищити ефективність публічної інфраструктури;
 - створити нові робочі місця;
 - запровадити новітні технології та ноу-хау у сфері надання суспільних та інших послуг;
 - забезпечити безперервний діалог та зв'язок між державою, приватним партнером та суспільством.
- У той же час підприємець бажає отримати:
- доступ до державних коштів та ресурсів й підтримку для реалізації проекту;
 - можливість управляти складовими соціальної сфери, яка була недоступною йому досі (житлово-комунальне господарство, транспортна інфраструктура, медичні заклади і т. п.);
 - податкові пільги та спеціальні податкові режими для суб'єктів ДПП;
 - позитивний імідж та визнання суспільством, державними органами влади та на міжнародних партнерів.

Важливим є обґрунтування інтересів суспільства, яке, у результаті реалізації проекту, має можливість отримати: інновації в сфері інституцій як

формальних, так і неформальних (запровадження законів, нормативно-правових актів, принципів, правил, які не суперечать та створюють режим найбільшого сприяння нації); організаційний розвиток (забезпечення повсякденного життя шляхом розбудови соціальної інфраструктури); нові робочі місця; зменшення часу на отримання благ за рахунок необхідної інфраструктури.

Реалізація ДПП не можлива без врахування ресурсів кожної сторони, що пропонуються для проведення спільної діяльності, адже це визначає: наскільки реально можливе співробітництво сторін; чи буде забезпечена запланована спільна діяльність ресурсами; який буде баланс вкладених у ведення спільної діяльності ресурсів [3, с. 29-30].

Але існують загрози у вигляді собою суперечностей, які знижують зацікавленість учасників у реалізації проектів соціального призначення. Ці суперечності виникають у процесі: розподілу ризиків та обрання необхідної форми ДПП, яка передбачає розподіл права власності; встановлення вартості послуг реалізованого проекту для суспільства; визначення верховенства державного сектору над приватним бізнесом з метою контролю та реалізації своїх соціальних функцій; нерівного доступу до ресурсів учасників та асиметрії інформації; відсутності публічного доступу до проекту, що породжує недовіру суспільства до держави та бізнесу.

Механізм узгодження інтересів між державою та приватним сектором має базуватись на справедливому розподілі ризиків сторін, адже головним критерієм закріплення ризику за певною стороною договору є її здатність ефективно управляти ним.

У наш час у світовій практиці обов'язковою умовою контрактів ДПП, з метою зниження ризиків, є їх страхування. В сегменті організації та страхування інвестицій в інфраструктурних проектах істотно зросла роль міжнародних інститутів розвитку та фінансових організацій (торгово-промислові палати, СБ, ЄБРР та інші), які пропонують різні моделі та методики створення додаткової системи гарантій від криз та страхування ризиків [4].

Для досягнення синергетичного ефекту дії основних соціальних мотивів усіх учасників ДПП та подолання суперечностей, на нашу думку, їх слід здійснювати у декілька етапів за основними напрямками:

- проведення соціального діалогу, з метою виявлення першочергових потреб суспільства, які можуть бути задоволені у результаті реалізованого проекту та встановлення ціни;
- обговорення та проведення економічного діалогу в межах компетенції державного та приватного партнера для забезпечення оптимального співвідношення «ціна-якість»;

- обрання найбільш ефективної форми ДПП, яка обумовлюється необхідним терміном реалізації, умовами, розподілом ризиків учасників, якими вони здатні управляти;
- виявлення вигод та винагороди в межах ризику сторін при реалізації проекту ДПП;
- оприлюднення проекту у засобах масової інформації для отримання його схвалення суспільством;
- контроль та робота над реалізацією.

На думку А. В. Мостепанюк, вирішення суперечностей інтересів держави та бізнесу можливе на основі реалізації двох основних механізмів [5, с. 95-96]:

Консолідації інтересів держави та бізнесу шляхом налагодження державно-приватного партнерства, що призводить до ефективної реалізації їхніх інтересів.

Підпорядкування інтересів однієї із сторін інтересам іншої, внаслідок відсутності дієвих механізмів ДПП.

Неможливо не погодитись із тим, що лише за рахунок раціонального об'єднання зусиль не тільки держави та приватного сектору, але й суспільства стає можливою реалізація соціально важливих проектів, перетворюючи бажання державного або приватного партнерів отримати верховенство на рушійну силу соціально-економічного розвитку. Небажаною є ситуація підпорядкування інтересів однієї із сторін іншій, що може призвести до зростання тіньової економіки, корупції та інших негативних наслідків.

Внаслідок цього можна виділити низку умов, які забезпечують досягнення успіху державно-приватного партнерства: законодавче закріплення відносин між державою і приватним бізнесом; прозорість взаємовідносин між бізнесом і владою; збалансованість державно-приватного партнерства; використання компромісу для вирішення протиріч у відносинах між державою та приватним бізнесом; спрямованість співпраці держави і приватного сектора на забезпечення сталого економічного розвитку країни [6].

Дані умови знижуватимуть можливість виникнення надалі суперечностей між державою, бізнесом та суспільством, адже будуть оформлені у законодавчому порядку на основі компромісу. Для того, щоб дана форма співробітництва мала значний вплив на соціальну сферу, то слід особливу увагу приділити проблемам та потребам суспільства певної країни, визначити, які існують потреби у суспільстві та яким чином їх може вирішити держава, залучивши до процесу приватного партнера.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Отже, партнерство – це взаємовигідне співробітництво, де поєднуються зусилля держави, бізнесу та суспільства, з метою реалізації

їх інтересів. Така форма взаємодії як ДПП здатна покращити різноманітні складові соціальної сфери, але для цього слід здійснити заходи, що забезпечать узгодження інтересів усіх учасників. Це можна здійснити шляхом проведення соціального та економічного діалогу; обрання найбільш ефективної форми ДПП, яка обумовлена певними ризиками, якими вони здатні управляти й в межах яких учасники повинні отримати винагороду; оприлюднення проекту у засобах масової інформації для отримання схвалення суспільством дій уряду і приватного партнера та інші заходи.

Складність узгодження інтересів у процесі реалізації проектів ДПП соціального призначення полягає у тому, що результати (товари або послуги) мають стати доступними для усіх прошарків суспільства, адже у протилежному випадку проект може зазнати збитків, що значно знизить мотиви для здійснення такого виду діяльності у соціальній сфері. Тому необхідністю стає обґрунтування способів забезпечення доступності результатів реалізованого проекту ДПП для суспільства із збереженням прибутку або забезпеченням раціональної компенсації збитку учасникам партнерства.

Список використаних джерел:

1. Бержанір А. Л. Становлення взаємодії влади, бізнесу і суспільства в ринкових умовах / А. Л. Бержанір // Сталій розвиток економіки. – 2013. – № 3 (20). – С. 18–21.
2. Государственно-частное партнерство в условиях инновационного развития экономики : [монография] / Под ред. А. Г. Зельднера, И. И. Смотрицкой. – М. : ИЭ РАН, 2012. – 212 с.
3. Досвід та перспективи впровадження державно-приватних партнерств в Україні та за кордоном / Винницький Б., Лендел М., Онищук Б., Сегварі П. – К. : К.І.С., 2008. – 146 с.
4. Вилицов М. В. Государственно-частное партнерство: политико-правовой аспект [Электронный ресурс] / М. В. Вилицов. – Режим доступа: http://problemanalysis.ru/public/public_7.html
5. Мостепанюк А. В. Розвиток державно-приватного партнерства в трансформаційній економіці : дис. ... канд. економ. наук: 08.00.01 / Мостепанюк Алла Володимирівна. – К., 2012. – 226 с.
6. Мадиярова Э. Совершенствование механизма государственно-частного партнерства в Республике Казахстан [Электронный ресурс] / Э. Мадиярова. – Режим доступа: www.grouper-global.org/storage_manage/download_file/1770
7. Брайлівський І. А. Державно-приватне партнерство як угода про взаємні вигоди / Ілля Аркадійович Брайлівський // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка» : збірник наукових праць / Ред. кол. : І. Д. Пасічник, О. І. Дем'янчук. – Острого : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2013. – Випуск 24. – С. 15–18.
8. Пахомова Т. І. Державно-приватне партнерство як форма взаємодії влади та бізнесу : [конспект лекцій] / Т. І. Пахомова, Н. В. Піроженко. – К. : НАДУ, 2012. – 56 с.
9. Практическое руководство по вопросам эффективного управления в сфере государственно-частного партнерства [Электронный ресурс] // Европейская экономическая комиссия ООН. – Режим доступа: http://www.un.org/ru/publications/pdfs/efficient_management_guide_rus.pdf.
10. Панкратов А. А. Страхование в системе управления рисками при реализации проектов ГЧП [Электронный ресурс] / Андрей Анатольевич Панкратов. – Режим доступа: <http://final.ru/005/>

Oleksandra V. Siduniak,

Chernivtsi Trade and Economics Institute of KNTEU, Chernivtsi

**PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP IN SOCIAL SPHERE:
MECHANISM OF CONCORDANCE THE INTERESTS OF THE GOVERNMENT,
BUSINESS AND SOCIETY**

This article describes the mechanism of reconciling the interests of government, business and society in the implementation of public-private partnership (PPP) social value. The features of this interaction, which are determined by various forms of cooperation, the degree to which responsibilities are shared and benefits of each party are analyzed. The features of the process of partnership are marked, members of which may be public authorities, private commercial, non-profit organization. The interests of all stakeholders, contradictions and possible directions and conditions to avoid them are also shown. Because only through the rational unification efforts of the government, private sector and society it becomes possible to implement socially important projects, where the desire of public or private partners to get the rule becomes a driving force of economic and social development.

Keywords: public-private partnership, the interests of the state, business and society, the risks, the social sphere, the PPP model.

References:

1. Berzhanir, A.L. (2013). Formation of cooperation between government, business and society in market conditions. *Stalyj rozvytok ekonomiky [The sustainable economic development]*, vol. 3(20), pp.18-21 (in Ukr.).
2. In Zel'dner, A.G., Smotrickaja, I.I. (Ed.) (2012). *Gosudarstvenno-chastnoe partnerstvo v uslovijah innovacionnogo razvitija jekonomiki* [Public-private partnerships in the innovative development of economy]. Moscow, 212 p. (in Russ.).
3. Vynnyts'kyj, B., Lend'el, M., Onyschuk, B., Sehvari, P. (2008). *Dosvid ta perspektyvy vprovadzhennia derzhavno-pryvatnykh partnerstv v Ukraini ta za kordonom* [Experience and prospects of implementing public-private partnerships in Ukraine and abroad]. K.I.S., Kyiv, 146 p. (in Ukr.).
4. Vilisov, M.V. Public-private partnership: political and legal aspects. Available at: http://problemanalysis.ru/public/public_7.html (Accessed 9 Sept 2014) (in Russ.).
5. Mostepanyuk, A.V. (2012). *The development of public-private partnership in transformational economy*. PhD dissertation, Economic Theory and History Of Economic Thought, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv (in Ukr.).
6. Madiyarova, E. Improving mehanizna public-private partnership in the Republic of Kazakhstan. Available at: www.group-global.org/storage_manage/download_file/1770 (Accessed 9 Sept 2014) (in Russ.).
7. Braylovskyy, I.A. (2013). Public-private partnership as an agreement on mutual benefit. *Naukovi zapysky Natsional'noho universytetu «Ostroz'ka akademiia»* [Scientific Proceedings of National University "Ostrog Academy" Series "Economy"]. Publishing House of National University "Ostrog Academy", Ostrog, vol. 24, pp.15-18 (in Ukr.).
8. Pakhomova, T.I. (2012). *Derzhavno-pryvatne partnerstvo iak forma vzaiemodii vlady ta biznesu* [Public-private partnerships as a form of cooperation between government and business]. NADU, Kyiv, 56 p. (in Ukr.).
9. A Practical Guide to Promoting Good Governance in Public-Private Partnership. Economic Commission for Europe. Available at: http://www.un.org/ru/publications/pdfs/efficient_management_guide_rus.pdf. (Accessed 9 Sept 2014) (in Russ.).
10. Pankratov, A.A. Insurance in risk management in the implementation of PPP projects. Available at: <http://finanal.ru/005/> (Accessed 9 Sept 2014) (in Russ.).

